

DISSERTATIO MEDICA,
INAUGURALIS,

DE

Corporum Humanorum Temperamentis, Mor-
bisque nonnullis, quibus horum quidque maxi-
me pateat.

QUAM,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ Praefecti;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,
Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto,

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;
Eruditorum examini subjicit

JOANNES AINSLIE,
SCOTUS.

Ad diem 25. Junii, hora locoque solitis.

EDINBURGI:
Apud BALFOUR et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M,DCC,LXXXVII.

DISCOUNT

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

CAROLO WEBSTER, M. D.

Tum Theologiae, tum Medicinae

Peritia ac prudentia

Excellenti ;

Nec non

GEORGIO FORREST, M. D.

Naturalis Philosophiae

In Academia Andreapolitana

Professori consultissimo,

Sibi cognato

Carissimo,

Hoc opusculum,

Grati quidem animi, summaeque observantiae,

Testimonium,

Lubens offert

JOANNES AINSLIE

Jubet igitur nos Pythius Apollo nosmetipsos; cognitio autem haec est una, ut vim nostri corporis animique norimus. *Cic. de Fin. 5. 16.*

Quid interest! *Ter. Eun. 2. 2. 2.*

Sunt alii ad alios morbos procliviores. *Cic. Tusc. Disp. 4. 12.*

Revera quaedam quibusdam magis, et non omnes (*curatio-
nes*) omnibus conveniunt, propter differentiam scilicet corporum. *Scrib. Larg. in Epist. ad Call.*

DISSERTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

Corporum Humanorum Temperamentis, Morbisque nonnullis, quibus horum quidque maxime pateat.

P R O O E M I U M.

ARGUMENTUM, quod non tam perficiendi spe, quam experiundi voluntate aggredior, ab omnibus, utcunque animadversum, permagni esse momenti existimabitur. Morbi enimvero, quibus mortales ubicunque locorum obnoxii degunt, vix, aut ne vix quidem, satis commode curari possunt, nisi temperamenta jam bene explorata et provisa fuerint. In confesso quidem est, neminem sine multiplice rerum usu ac subtiliore observatione compotem horum fieri; ideoque universi, qui iudicium hominum sint emeriti, uno ore consentiunt, talem medicum alteri eorundem incurioso longe et multum antecellere.

Cuncti fere veteres rei medicae scriptores, quippe qui vel fratres geminos inter se diffimillimos senserint, magnoperè laborabant, ut, quamplurimis undecunque corrasis, omnia hujus loci, causam praecipue diversitatis, cognita compertaque haberent. Sed haec et his similia opinionum commenta haud in magno equidem ponam discrimine. Hic solum annotare libet, olim nempe quosdam humores, seu superantes, five aliter aliterque modificatos, firmiores primo partes, deinceps nonnulla ipsius cerebri loca afficientes, ut in corporibus magnas diffimilitudines, sic in animis praestitisse majores etiam varietates. Atra bilis, verbi causa, ut istis placet, generat temperiem, in qua propria fibrarum rigiditas, animus demissus, meticulosus, omnigenoque lymphatui patens dominetur. Haec quidem cum reliquis, ut fieri par est, ex suis nimirum parentibus quaeque nominantur.

Antiquitus profecto, utpote anatomica parum exculpta, et sanguinis natura aliorumque humorum incognita, haecce opinio, dictu speciosa, convaluit; hodie autem aliquot humores, a veteribus decantati, esse omnino negantur, imo etiam dicta de modo, quo fingitur cerebrum affici, refelluntur.

Neque tamen mirum est, si recentiores videantur in hac re nihil, aut admodum paulum aliquid certius adtulisse. Inter universos enim animadvertentes corporis animique consensum in singulis, vix duo quidem quosvis ejusdem ingenii, compluria contra in unoquoque sua solius ac propria, corpus denique ejusdem aliò atque alio vitae tempore variare, constare necesse est, quam multigena hominum temperamenta, quamque difficile omnes cujuslibet rationes reddere.

Liberis quidem saepe, id quod nemo nescit, facies, indoles, morbiq; a parentibus traduntur; atqui in illis sua bene mul-

ta propria et peculiaria exstant atque eminent, quae his accepta referri nequeunt, ideoque aliunde oriuntur. “Claudia gens
“diu Romae floruit, impigra, ferox, superba: Eadem illa-
“chrymabilem *Tiberium*, tristissimum tyrannum, produxit;
“tandem in immanem *Caligulam*, et *Claudium*, et *Agrippi-*
“*nam*, ipsumque demum *Neronem*, post sexcentos annos de-
“fitura *.”

Quanquam nativa hominum temperamenta haud facile mutantur, attamen satis constat, eadem ipsa rerum fortuitarum concursione multimodis non paulum variari. Revera aetate quaque, ut mores, ita transformia corpora sentimus. In publico versati, civilibus officiis functi, vicissitudines rerum, cupiditatis frustrationem, fructus minus dulces experti, non solum spe, sed certa re jam et possessione deturbati, tum demum longe alii evadimus, quod ad corporis constitutiones attinet, quam antea fuimus. Adeo animus cum corpore omnia, quae sese cura aliqua afficiat, una communicat. Quinetiam per multa alia suum quidque ad crebram corporis mutationem apportant; quorum fortasse praecipua sunt, propositum vitae, coelum, consuetudinis vis morborumque imperiosissima. In sanguineo temperamento, de quo primum agemus, fibrarum relaxatio, levitasque mentis, notae scilicet ejus certiores, aetate procedente, recedunt, multa tolerantia et curis humor dissipatur, solidae partes ficciores fiunt rigidioresque, jucundiores sensus dilabuntur, cogitationes sunt attentiores, sensim pedetentimque plus minusve melancholiae subit.

Et si non secus ac vultus, corporis constitutiones variant; auctores tamen ausi sunt ad aliquot genera principes harum qualitates, paene per se quidem infinitas, redigere, atque easdem, aliter aliterque commistas, innumero differentias numero

formare

* Greg. Consp. Theor. Med. § 16.

formare opinantur. Hinc multae notantur proprietates, quae semper huic et illi temperamento insunt, quaeque adeo indicent curationem morborum idem infestantium. At enim omnia certe singula temperamenta, memoratu digna, suumque proprium sibi titulum reposcentia, ad tam pauca capita jure cogi nequeunt. Quid? num ratio, ne dicam usus, analogia suadente, ex rerum naturae contemplatione velit jubeatque, uti genera hujus loci non solum numero, sed etiam paucitate, quatuor scilicet, definiantur? Verum in hoc transcurso tam arctati operis aliquid erroris suspicari, non redarguere, vacat; quoniam alio properare tempus monet.

Nunc igitur pauca de istorum quatuor, sanguinei nempe, melancholici, cholericici, et phlegmatici, certioribus notis, atque indole ingenii cujusque propria, morbisque nonnullis, quibus horum quidque maxime pateat, differere visum est.

DE SANGUINEO TEMPERAMENTO.

Sanguineum temperamentum omnium, ut plerique autumant, scitu facillimum, saepius in muliebri sexu, viris adolescentibus, calidiorum porro incolis regionum, idque signis haud dubiis deprehenditur.

Huic autem adest cum primis relaxatio fibrarum mollitiesque propria, eo manifestior, quo junior sit homo, praesertim in foeminis. Ex magnitudine quidem formaque duntaxat
aspectis,

aspectis, quispiam protinus colligeret, istud adeo summis valere viribus; mendosissime vero; namque talia plerumque infirmiora, laborisque minus patientia. Unico sane labori, blando et ipsi, sed qui frequens omnium maxime solvat, homines hujus temperiei superesse et volunt et possunt; abundant scilicet venere, concubituque libentissime indulgent.

Hic sensus atque irritabilitas nervosi generis apparent; ideoque muscoli sunt quam mobilissimi; unde profecto homines, in exercitiis agilitatem corporis postulantibus, mirum in modum facile excellunt.

Plenitudo quoque circumeuntis generis multo major, quam in reliquis, plerumque existit. Circuitus quidem liber et rapidus, levioribus quippe acceleratur causis. Sanguis ipse floridior dilutiorque, ex vena emicat omnino perlucidus, patera-que exceptus tardius duratur. Aliquot existimarunt eundem glutine abundare; sed ipsa evidentia istorum opinioni repugnat.

Secretiones porro sunt copiosissimae, specialiter autem feminis; unde appetentia coitus inexhausta. Lac etiam saepe usque adeo secernitur, ut misera, facti impatiens detrimenti, viribus defecta, animam magno sub malo trahat. Neque vero non fuerunt viri, quibus ubera lacte scatebant. Mihimet dudum notus fuit, qui adolescens sanguinei omnino erat temperamenti, quique jam quinquegenarius duas tresve uncias lactis e mammis suis exprimere potuit. Fortasse haud multum vero abhorret, plerosque tales fore huic classi annumerandos.

Excretiones commodissime procedunt. Corpuscula per invisibilia foramina libere manant; alvus, nisi siquid praeter solitum acciderit, nunquam dura moratur; urina ad modum profluit;

DE TEMPERAMENTIS.

profuit; menstrua satis bene respondent, interdum immodica feruntur.

Facies est plerumque nitida, floridique coloris. Sanguis profecto quam celeriter crebroque, nervoso genere nimirum valde irritabili, atque indole adeo iracundissima, ad caput versus movetur; hinc tota facies collumque, vasculis bene multis subter tenuem cutem completis atque adauctis, fiunt rubicunda et turgida. Crediderim vero colorem subflavum, quem aliquot proprium sanguineae temperaturae judicarunt, potius esse fortuitum atque alienum. Saepenumero quidem certa hujus illiusve corporis signa alii quoque cuivis insunt: Ita, verbi causa, rubri crines, praecipuum temperationis sanguineae argumentum, ei nonnunquam rigiditati fibrarum istique imperspicuo ingenio, quae melancholicam designent, adesse videantur.

Cutis perquam laevis, mollis, candida, et calida, nebulae instar lineae obtenditur venis, quae frequentes, majores, colore caeruleae, subtus discurrentes apparent; eadem porro, filis quippe nervorum subtilissimis intertexta, tactum vel levissimum sentit. Caeterum non praetereundum est, cutem, quae in nostro orbe plerumque aut semper talis fit, in compluribus Continentis regionibus multum variare, inque harum nonnullis indolem illi comitem clarius enitescere. Dictum fuit,

*“Latiores venas deberi calori *;”*

id quod non probabile; quoniam eas in temperamento melancholico, ubi frigus praevaleat, angustiores fore necesse erit.

Capilli

* Hippocr. apud Gal. de Temp.

DE TEMPERAMENTIS.

Capilli fere sunt rubri, et tum notae cutis, circuitus, &c. supradictae maxime apparent; iidem autem saepe fusci, flavi, subflavi, atque interdum albi; tum vero caetera indicia minus insignia, atque indoles nonnihil diversa.

Denique, oculi sunt hilariores, caerulei, aut subnigri; horum autem acies saepe clara luce facilius praestringitur *.

Postremo, homines hujus corporis clarissimis expositi solibus, aut foras egressi, dum prata canis albicant pruinis, stertutamentis tussique, propterea quod instrumenta harum actionum sint admodum irritabilia, infestari solent.

Haec fere sunt signa, ex quibus hocce temperamentum intelligere omnibus in promptu sit.

Nunc vero aliquod indolis huic comitis specimen dare visum est.

Homo temperamenti omnino sanguinei indole singulari praeditus est. Fere usquequaque vultu renidet; id quod expressius laetum animum simulat; ludi, risiones, joci, maximore cordi sunt; voluptates, atque eae intemperatissimae incredibiliter delectant; quandocunque agit, idque saepe ineptissimis de causis, nimio pene opere agit.

Plurima

* La vivacité et le feu qui sont le principal caractère des yeux, éclatent davantage dans les couleurs foncées, que dans les demi-teintes de couleur; les yeux noirs ont donc plus de force d'expression et plus de vivacité, mais il y a plus de douceur, et peutêtre plus de finesse dans les yeux bleus; on voit dans les premiers un feu qui brille uniformément, parceque le fond qui nous paroît de couleur uniforme, renvoie partout les mêmes reflets, mais on distingue des modifications dans la lumière qui anime les yeux bleus, parcequ'il y a plusieurs teintes de couleurs qui produisent des reflets differens.

BUFFON.

DE TEMPERAMENTIS.

Plurima imaginationibus, iisque saepe extra veri cancellos egressis, agitatur; unde, quadam similitudinis specie captus, haud raro aliena eloquitur.

Omnibus affectionibus, alia alio tempore, imo saepenumero singulis horae momento, cor micat; ex spe ad timorem, ex aegritudine ad gaudium, ex tristitia ad hilaritatem, ex anxietate ad laetitiam temere raptatur.

*Quod petiit, spernit; repetit, quod nuper omisit;
Æstuat, et vitae disconvenit ordine toto.*

HOR. Epist. I. 1. 98.

Una quidem foemina haud sane diu calet; quippe qui, sinceræ voluptatis casti amoris inscius, in vago concubitu facit delicias libidinesque.

Mala caeci amoris sui, aut bona veræ ac vetustæ amicitiae, neutiquam sentit; quippe cujus odia amicitiaeque, velut nictantia fulgura flammae, nascentia moriuntur. Jucundus semper est sodalis, facillimis commodisque moribus, simplex, apertus; amoris suo praesenti nihil non largitur.

Vehemens autem, iracundus, impatiens morae, dubius animi, ludibrio est vagae volubilique fortunae. Saepenumero huic credentes spei remoratae taedet, imo etiam, quod aliquid crediderint, fero poenitet. Hunc certe ipsum, si modo facinorum recordari aut voluerit aut potuerit, non solum pigeat stultitiae suae, sed etiam pudeat necesse est.

Ad summam, ab acerrima atque attentissima cogitatione, a rebus maximis, quantulocunque casu incidente, abripitur; et hoc ipso jam praetermissio, et simul illis e memoria elapsis, in aliquot tempus nec cor, nec caput habet. Verumenimvero
naturali

naturali plerumque acumine pollentior, ratione scilicet temporis, quo animum ad quodlibet acriter intenderit, habita, multo longius prospicit, minusque a perfectione abest *. Sed haec haecenus.

Homines autem hujus notae morbis patent quam plurimis, iisque fere curationem difficilem habentibus. Quotusquisque nesciat illos esse procliviores ad inflammationes, ut rheumatismum, quasdam febres, anginam, &c. ad haemorrhagias, compluriaque mala nervosi generis, ut hysteriam, dyspepsiam, &c. ?

Jam vero in hoc tanto tamque immenso campo, ubi rei medicae scriptores cursum sui quisque ingenii atque industriae peregerunt, paucula duntaxat de haemorrhagiis, phthisi, ac dyspepsia, colligere lubet.

Morbi inflammationem habentes, alii alio tempore; aliqui enim, ut quaedam anginae species, ineunte aetate; nonnulli, ut pneumonia et rheumatismus, fere post, rarius ante puberem adveniunt.

Haemorrhagiae, quae activae audiunt, multo frequentius accidunt hominibus temperamenti sanguinei, atque iisdem frequentissime, in quibus arteriosa plethora superet. Primas origines accipiunt ex sanguine inaequaliter diffuso, unde nimirum congestus ac disruptio; vere plerumque aut aestate nova infestant; instantes varia dant signa; eademque semel abortae, sibi ipsae, utpote plenitudini faventes, interposito aliquo spatio, reditum pariunt. Quippe vasa, sicubi nimis distenta fuerint, atque effusione deinde relaxata, facilius iterum sanguinis congestum patiuntur, atque adeo easdem notas ac antea exhibent.

B

Haemorrhagiae

* Greg. Comp. View.

- Haemorrhagiae porro certis in membris et quibusdam aetatibus saepius fiunt.

Naribus quidem internis, sensus ergo odoris, tela quaedam cellulosa, eaque tenui atque infirmo tegumento obducta, adest; sanguis deinde ante puberem aetatem ad caput versus maxime pellitur, eo quod hoc in primis suam, totius nempe ad comoda compaginis, fortiatur molem necesse est. Quae cum ita sint, tum, si qua plenitudo id aetatis orta fuerit, nasi vasorum disruptio citissime omnium ex opinione praejudicata futura est; id quod res ipsa indicat.

Epistaxis quavis aetate in aliquot morbis inflammationem habentibus, ubi scilicet sanguis solito magis ad caput pellitur, accedit. Interdum sub constantem aetatem invadit, ac tum ad nimiam universi corporis plenitudinem, aut consuetam sanguinis nasum versus incitationem, aut certe imbecillitatem, huius vasorum referenda sit. Nonnunquam etiam vergentibus in senium annis occupat, et tum ab venosa plethora pendet. Natura ita comparatum esse videtur, ut venae capitis reditum sanguinis ab hoc ipso morarentur. Si quando igitur plenitudo, aetate procedente crescens, ingens evaserit, tunc arterioso sanguini obstat, et haemorrhagia fit aut ex naribus aut in calvariam. Caeterum posterius observatur, saepius hominibus temperamenti melancholici accidere, quippe qui venosa plethora maxime omnium abundant.

Si quidem plenitudo, homine summum aevi attingente florem, in universum fiat, haec fortasse pulmones in primis semper afficit; quippe jam, singulis aortae partibus modum suum ordinemque obtinentibus, ratio actionum aequabilis inter horum vasa et reliqua totius corporis versatur; ideoque haemorrhagia

rhagia frequenter ex ipsis, quanquam sat bene compositis, oboriri potest.

At vero haemoptysis frequentius fluit ex pulmonum vasis haud aequa magnitudine ad corporis reliqua conformatis. Hinc saepe nativum est malum; hominesque sanguinei temperamenti, praesertim si quibus corpora sint tenuiora atque irritabilia, compressa pectora, humeri gibbi, cervices longae, ingenii denique celeritas, vexare solet.

Haemorrhoida quoque atque epistaxin suppressam non raro excipit; necnon et foeminis, quibus menstrua non feruntur, evenit; sub hoc autem casu, si signa proclivitatis absint, nullum fere periculum est.

Compluria insuper, ut externa vis, vehemens respirationis nifus, &c. hanc proclivioribus facile movent.

Tandem aliquando, si nimio sanguine subito profuso, adeoque viribus prostratis, seu vomica pulmonibus facta, exitiabilis evadit.

Jam vero malis supradictis, quibus homines hujus ordinis opportuniore sunt, remedia quaedam subtexere convenit.

Missio certe sanguinis sola, ut notum est, vena frequenter incisa, haemorrhagiam alit; id quod D. Cullenus late quidem et dilucide expedit *. Enimvero scalpelli consuetudo nil nisi quid brevis auxilii affert; quia, iisdem etiamnum ingestis, et vasis, quae excernant, plus nimio contractis, sanguis profecto iterum ac saepius superat, eadem molestiae repetunt, et aut pristino allevamento inutili indulgendum est, aut eruptio ex aliqua, periculosa fortasse, parte naturaliter properatur.

Hic autem revera nihil omnino nisi ratio victus atque excitantium causarum fuga necessaria esse videantur. Vitio quidem

* First Lines of the Practice of Physic, DCCLXXVI. &c.

dem plenitudinis temperantia atque exercitatio occurrunt. Hanc vero curationem, simplicissimam sane, homines, de quibus agitur, utpote rabidas delicias semper captantes, protinus inter initia fortasse adhibere nolunt; at postea illis ipsis, dolorem expertis, facile persuadebitur, ut, nimis magna ex parte resectis, istas saltem res, quae apud medicos audiunt occasiones, fugitare velint. Quarum quidem praecipuae sunt calor externus ac quaedam animi perturbationes. Prior adolescentibus iisque plenioris habitus saepe epistaxin excitat; quocirca expedit illos prohiberi exercitiis, quae corpus valde calefaciant, unde sanguis plus spatii tenet, praepropere circumagitur, namque vasa, utpote infirmissima, aut certe majori impetui opportunissima, rumpi praecipue periclitantur.

Ira atque alii affectus animi concitatiores, sanguine nimis praecipitato, atque ad quasdam partes violentius impulsio, quam plurima mala, ut phrenitidem, hepatitida, febres, &c. movent, totumque corpus adeo afficiunt, ut contagioni aliisque noxiis magis obvium evadat. Quamvis enim morbi rarius fortasse inter perturbationem animi dominantem invadant, attamen constat, quo vehementior sit commotio, eo majorem insequi collapsum, adeoque plus periculi instare.

De *phthisi* deinde, tot nostratibus mortifera, quippe hominibus sanguinei temperamenti saepius infidet, pauca repetere licebit. In praesentia certe ex me, qui ingenio, disciplina, usuque parum possum, nihil novi sperari potest super materia, quae, alta adhuc caligine latens, vel consultissimos atque experientissimos fatigat.

Operae plane non est indicia, plus nimio cognita, referre.

D. Mortonus ait, summam pectoris gravitatem, quae in *phthisi* sentiatur, destillationi abesse. In hac quoque vomitus
post

post cibum rarus; aeger porro in alterutrum latus molliter cubat, id quod in illa rarius fit; in destillatione denique mucus, in phthisi autem pus excreatur; de quorum utriusque proprietatibus D. Cullenus unus fit nobis instar omnium *.

Peripneumonia notha, upote quae homines praecipue seniores, eosque plenioris phlegmatici habitus, adoritur, necnon vertigine, stupore, summoque capitis dolore comitatur, facile phthisi dignosci queat.

Remotae phthifios causae tam proclivitatem a parentibus traditam, quam occasionem isti lenocinantem complectuntur. Prior quidem dimidio plus valere putatur; quae autem haec, qualisve sit, prorsus nescitur: latet fortasse obscuritate involuta naturae. Interdum, sicut quaedam animorum species, uno, altero, pluribus seculis cessat, verum denuo in posteris et inest et victrix viget. Caeterum fortasse aliquis haud temere dicat, fieri posse, ut, conjugiiis dedita opera institutis, morbi, quos haereditarios vocant, procedente tempore, aut minuerentur aut tollerentur.

Corpora autem citius afficiuntur gracilia, compressi pectoris, et colli longioris, magisque si scapulae macrae prominent, si intortae tibiae sunt.

Nati porro parentibus, qui olim strumosi fuerant, periclitantur; hinc phthisis strumae frequenter accedit.

Denique, integri candidique dentes signi esse aliquid putantur. D. Foart Simmons ait, horum tabe absumptis nullos unquam esse cariosos. Vidi egomet hos, jure haereditario obnoxios, qui evaserant, dentes habere pessimos, contra vero illos, qui perierant, bonos quidem, sed duntaxat bonos.

Inter

Inter causas phthisin excitantes haemoptysis vulgo numeratur; hanc autem vomica et hectica febris, in quibus ipsa praesertim consistere videtur, licet crebro, non semper tamen, excipiunt. Pulmonum certe vasa, sicut narium, possunt fanari, ut chirurgi loquuntur, *prima intentione*; ast ubi disruptio est magna aut frequens, vel ruber sanguis effusus, in bronchiis nempe stagnans, et nonnihil acrimoniae concipiens, erodit, tunc demum ulceratio plerumque insequitur. Caeterum haemoptysis proclivitati superveniens fere in tabem abit.

Suppuratio ex pneumonia hic quoque memoratur; interdum vero aliter evenit. Nam, corpore incolumi ac firmo, et materia miti, nulla nova tentatione febreve excitata, materia facile exscreatur, ulceratio sanescit, homoque in pristinum restituitur. Caeterum, si phthisis ex vomica oriatur, necesse est adesse, quae materiam vitiant, inutilem sanando reddunt, simulque acrimoniam quodammodo pariunt, quae demum absorpta hecticam ejusque mala adducit *.

Destillatio porro atque asthma spasticum, utpote quae tubercula aut gignunt, aut genitis inflammationes excitant, huc referuntur.

Tubercula frequentissime omnium pro causa apprehenduntur; eademque vulgo putantur esse quasi strumae, quippe quae saepius oriuntur in corporis habitu strumosum referente atque in strumosorum liberis; necnon quia glandulae externarum partium tumidae phthisin comitantur; denique tabes mesenterica, affectus plane strumosus, saepissime phthisi accedit.

Observatum est etiam, exanthemata, acrimonia nimirum apta tuberculis formandis suggesta, eodem tendere.

Aliquot

Aliquot praeterea acrimoniae species, quales sint ex scorbuto, syphilide, exanthematis repulsis, pure absorpto, &c. idem fortasse agunt; de his autem nihil adhuc liquet.

D. Cullenus, gravissimae cujus auctoritati interpositae nihil reverentiae unquam omnino non debetur, narrat, se animadvertisse phthisin, natam ex materia in pulmonibus calcaria, quae frequenter exiguo cum sanguine, interdum muco solo, nonnunquam etiam pure extuffiebatur. Quomodo autem haec gignatur, aut ubi loci pulmonum praecipue infideat, sese nescire profitetur.

Cohibitae exinanitiones hujuscemodi fuerunt habitae. Suietenius meminit hominis quinquagenarii, qui per tabem ex diutina haemorrhoidae temere impedita consumptus est. Junkerus nominat quoque menses suppressos; unde fit, eodem auctore, ut phthisis foeminas saepius, quam viros corripiat. Veri autem similis est, ut D. Fothergillius autumat, istos potius consequi, quam praestare malum, atque aliud esse causae, quod frequentius (si forte frequentius) illas, quam hos invadit.

D. Hoffmannus, cui D. Mortonus adstipulatur, notavit, phthisin esse in Austria inferiore, ubi fortia vina plus aequo bibuntur, vitium vernaculum.

Denique, frigus, animi perturbationes, inquieta et negotiosa cogitatio, concubitus vinique nimis, mechanica pulmonum irritatio, &c. annumerari possunt.

Postremo, corporibus transitione noceat, necne, incertum est.

Nihil quidem certi, phthisi incipiente, et eadem inveterascente, nihil non mali praesagire licet.

Sanatio

Sanatio plena, causis adeo incognitis, raro efficitur; ordo tamen curationis triplex indicari potest.

I. Quo inflammatio prohibeatur,

- α. Sanguinis missione,
- β. Cibis lenioribus, tenuique victu :

II. Quo impetus sanguinis ad pulmones versus minuatur,

- α. Manantia corpuscula per invisibilia foramina cōgendo,
 - 1. Contra frigus omne vestiendo,
 - 2. Commoda exercitatione citra fatigationem;
- β. Vesicatoriis thoraci admotis,
- γ. Fonticulis aut setaceis :

III. Quo molestiae leventur,

ut Tussis,

- α. Soporiferis,
- β. Mucosisque medicamentis ;
Diarrhoea,
- α. Astringentibus,
- β. Soporiferis,
- γ. Fructibus denique acidis.

D. Elliot dudum innotuit phthificos misso sanguine curando; quousque autem aegros expedierit, experti testentur.

Lichen Islandicus hic laudatur. Phthisi, Bergio auctore, pulte ex eo et lacte facta, quotidie ad duas libras ingesta, occursum fuit. Lichen natura purgare valet, sed aqua maceratus non item.

Bergius

Bergius porro praecipit, ut cortex Peruvianus, quo tempore inutilis erit devorando, ventri adhibeatur; imo etiam testatur hunc ipsum ingestum, sanguine in patera crusta ex inflammatione obducto, nihil omnino nocuisse.

Solano, medicus Hispanus, et Fouquet in Gallia, terram pro balneo utendam edicunt, id quod fortasse nimis durum delicatioribus in Britannia foret.

Denique, protinus inter initia aeger debet peregrinari, sese navigationi committere, diutius sub coelo molliori salubrique morari.

Vis quidem coeli in corpora humana, praesertim sanguinei temperamenti, est maxima. Homines certe hujuscemodi minus patientes frigoris; hinc nulli, aut admodum pauci in plagis, quae magis ad septentriones spectant, ubi plurimum hiems occupat, atque exercitationes sunt laboriosissimae, tales existunt. Neque vero Europaei hujus classis fruuntur prospera valetudine in locis aestuosissimis; genere enim nervoso omnino irritabili, circuituque sanguinis rapidissimo, citius afficiuntur, pereuntque febribus, dysenteriis putridis, aliisque innumeris fere morbis indigenis. Quod si forte fortuna superaverint, cheu, quales, quantum mutati! dimidium sui amiserunt, ossa atque pellis toti sunt.

Caeterum commoda coeli mutatio, quod est, transitio non ex aestuoso in algidum, viceve versa, aliquoties plurimum in phthificis proficere et valere potest. Madera, verbi causa, insula saluberrima nostratibusque aptissima, praecipue omnium in ejusmodi casu petenda est.

Inter remotas dyspepsiae causas, a D. Culleno recensitas, nominantur perturbationes animi omnigenae, nimiusque concubitus.

Ex supradictis intellectu facile est, homines sanguinei temperamenti, vel partim hujus, partim phlegmatici, isti male fore opportunissimos. Affectus quidem effraenati, ut ira, vehementer labefactant; nihil enim pariter ac tranquillitas, id est, placida quietaque constantia, salutem fulcit.

Quid autem mali venus frequentior faciat, in promptu est. Nihil omnino invenitur magis hoc certo certius, quod nimia feminis, liquoris adeo elaborati, profusio totum corpus, in primis autem, ut videtur, stomachum resolvit. Quo magis veneri intempestivae indulgetur, eo acriores stimuli, plusque justo excernitur; unde necesse est, aliquibus semper decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa imbecillitas oriatur. Lycurgus sane, sapiens ille legumlator, et corporis et mentis etiam robori quam optime in longitudinem consulens, jure cum primis ab hac peste praecavit *.

Et si dyspepsia, hypochondriasis, ulceratio stomachi, pylori schirrus, quaedam fortasse similia sunt, attamen, notis singulorum rite observatis, distingui possunt.

Aliquot quidem viri haud mediocres existimarunt dyspepsiam esse duntaxat leviolem hypochondriasin. Alii autem, quorum magis sententiae sum, re vera inter sese differre arbitrantur.

Prior occupat adolescentes sanguinei temperamenti; posterior saepius adultiores melancholici, inque his aetate procedente increfcit; illi inter initia certe omnis vehemens animi affectus semper abest; huic idem fere nunquam non adest. In dyspepsia porro languor et timiditas dubia, facile depellenda; in hypochondriasi vero moestus, affiduus insidens metus

mali

mali instantis, qui pectus penitissimum insinuavit, dominatur. Prior deinde saepe est alterius affectus accessio; posterior autem fortasse semper morbus ipse primarius; illa denique, utpote oriens ex debilitate multigena, frequens; haec contra, suo proprio temperamento nascentis, rarius est.

Ulceratio stomachi facile dyspepsia ex debilitate orta dignoscitur; namque ibi dolor est certus, atque aliqua materia calida aut acri devorata magnopere augetur.

Homo, dum scirrhus in pyloro gignitur, asperrimis saepe cruciatibus, frequenti vomitu, eoque magis post cibum, afficitur. Tumor porro ipse magis minusve tactu sentitur.

Nunc vero adversus dyspepsiam majus ex victus ratione, exercitatione, remotisque causis vitandis, quam ullis medicamentis praesidium petendum est. Vomitu autem, ventriculi cordisque dolore, alvo adstricta, inflatione, et ventris sonitu urgentibus, talia, quae demulceant, somnum inducant, acidum doment, alvum solvant, spiritum digerant, quaeque aromatica audiunt, adhiberi conveniet. Quo vis stomacho restituatur, stimulantibus atque intendentibus utendum est.

Exercitatio est apprime utilis, quia firmat totum corpus, praecipue stomachum. Corpuscula fane per invisibilia foramina manare cogit, actiones vasorum in superficie, atque ex consortio fibras stomachi incitat. Navigatio maxime ciborum appetentiam praestat. Exercitationis finis debet esse citra fatigationem, ideoque equitatio magis ambulatione, imo fortasse omni alio exercitio convenit, quippe quae, viscera pendencia scilicet magis afficiens, actiones intestinorum melius adeo excitet.

Quo itineri ad superficiem libero faveatur, laneo indusio opus est.

Aër frigidus corpori externo admissus, utique si simul exerceatur, tensionem mirifice reparat. Lavari quoque gelida, utpote quod eodem ac exercitatio valet, plurimum prodest.

Cibus debet esse plenior; carnes praecipue edere oportet, easque coctas, quomodo offulae bubulae torrentur; id quod modice stomachum excitat. Liberali portione humoris, *Porter* dicti, nec non paulo vino Maderensi vel rubro Callensi subinde interposito, utiliter saepe succursum est.

Quid tandem dubitemus affirmare, morbos, quibus homines sanguinei temperamenti opportuniore sint, posse, proclivitate etiamnum substante, arceri temperantia, quod est, modo rerum omnium servando.

Liquores stillatici pene ex toto circumcidantur; laboriosas exercitationes omnino effugi oportet; carnibus, utpote quae plenitudinem atque inflammationem invitent, parcissime vescendum est.

Efficiendum autem est, ut voluptatis appetitus rationi obediant, sintque tranquilli, atque omni animi perturbatione careant.

Immunda illuvies cane pejus et angui vitetur, ideoque omnia singula membra saepissime abluantur multa gelida aqua (calida enim est aliena) necesse est *.

At

- * To fortify their bodies, some frequent
The gelid cistern; and, where nought forbids,
I praise their dauntless hearts. A frame so steel'd
Dreads not the cough, nor those ungenial blasts
That breathe the Tertian or fell Rheumatism:
The nerves so temper'd, never quit their tone;
No Chronic languors haunt such hardy breasts.

By

At enim, phlogista diathesi imminente, frigida lavari debet quam cautissime; inflammatione vero, viscerum scilicet, existente, nullo quidem modo; quippe quia sanguis inter lavandum ad intestina cogitur. Adeo lavari, dum inflammatio occupat, alienum videtur; siquando autem morbus, ut lippitudo, rheumatismus longus, fibrarum pendeat remissione, tum non parum adjuvat.

Denique, homines sanguinei temperamenti, veneris nempe voluptatum studiosissimi, saepe in sua propria mala incidunt, unde longe ante diem subit illud rabidarum deliciarum, "non sum, qualis eram!" pubertas exhausta, frigentque in corpore vires, caeterisque infractis, vitalitas solo in corde moratur. In ejusmodi casu, ut corpori et viribus redintegratio quodammodo subrogetur, ante omnia, nisi quid obstat, gelidis perluendum est undis.

Postremo, memoratu dignum est, quod homines hujusmodi purgationibus tutius exinaniuntur; in illis quoque medicamenta plus valent, ideoque minora pondera sufficiunt.

DE

* * *

By arts like these Laconia nurs'd of old
Her warlike sons: and Rome's unconquer'd legions
Urg'd their way, unhurt, thro' every toil,
In every clime!

ARMSTRONG.

Durum ab stirpe genus: natos ad flumina primum
Deferimus, saevoque gelu duramus et undis.

VIRGIL, *Æn.* ix.

DE MELANCHOLICO TEMPERAMENTO.

En alterum, aliis gratiosum, ipsi, cui evenerit, minus utile:

Hoc quidem priori dissimile, imo pene contrarium est.

In hoc autem torpor nervosae vis pariter, atque irritabilitas in illo, dominatur. Solidae partes sunt firmitus compactae et robustiores; corpus saepe macilentum; muscoli apparent; membra valida ac torosa; vastae corporis vires, veloci quidem celeritati motus flexuosi inhabiles, aptissimae vero ad luctandum molimine magno; vultus subfusci, nullo frigore aestive mutabiles; cutis crassa, hirsuta, subpallida, impressionem extrinsecus minus sentiens; Rete Mirabile densum lentumque; supercilia atque oculi nigri, cuicunque acies intenditur, haud temere flectendi; crines nigri, duriores, crispī; venae magnae apparent; arteriae parvae; pulsus lentus plenusque; circumactio sanguinis, quippe fortasse crassioris, cunctantior; spiritus tardus atque ex alto attractus, haud facile crebrior; et secretiones et excretiones parcae, aliquando deficientes; alvus dura moratur; urina longis ex intervallis redditur, ex qua quod desidit, saepe arenosum est; os ficcum et quodam quasi viscoso ex salivae defectu oblitum; hic denique sanguis per venas abundat.

Postremo, hic mores citius senescunt, ut homines prius dicti longius juvenantur.

Homo melancholi temperamenti est indolis pluribus de causis mirificae. Quo etiam puero, licet alicui introspectanti deprehendere

deprehendere virtutum quasi igniculos et semina, quae hactenus ita multo post, ventilante doctrina, palam et ante oculos omnium sunt exoritura. Vivida vis animi maturius emicat, sensusque mentis tali illustratione atque evidentia exprimuntur, qua ipsi seniores stupeant.

Nucibus relictis seria quaerit. Animo prospicit novitque, sibi mox prodeundum esse ad civilibus officiis fungendum, ideoque, postquam excessit ex ephebis, a sodalitatibus leviorum sese abducit, recedit in seipsum, secum felix habitat, totusque in longitudinem consulit.

Nunc vero, robore corpori animoque sumpto, voluptates, risiones, joca, quibus homo sanguinei temperamenti gessit, nihil sibi moratur, nisi quatenus altioribus inserviant. Est quidem inscriptum in ejus et corde et fronte, "homo, res seria!"

Sese frequenter, religione plerumque citius infidente animo, removel a negotiis humanis; fugit profanum vulgus; per seductos recessus spatiatur meditabundus; hunc solem, et stellas, et decedentia certis tempora momentis, terrae marisque muna, pietatis abundans contemplatur; opificem ex operibus agnoscit, mirabundus adorat; summo cum ipso Deo colloquitur, plenoque Numinis pectore turbidus laetatur.

Jam vero fit agilis, atque obit munia vitae. Iste versus et in pectore, et in ore est, "homo sum, humani nihil a me alienum puto." Habet in commune quod natus est. Aequum justumque colit. Imo etiam ex suamet constitutione miserius est vel insectis minimis inter ambulandum nocere, quam laedi, atque hujus imperio semper paratae sunt ad juvandum manus. Saepenumero opus est in rerum vicibus, quum sentias tantas conversiones aut fragilitate mortalitatis, aut fortunae mobilitate factas, habere, quicum cogitationes, curas, dolores
partiaris,

partiaris, qui simili nutu ac renutu respondeat votis tuis; hanc ad rem nemo homo magis potest esse idoneus.

Cautissime ad amicitiam aliquem adscribit; postea vero ad mortem usque cernitur coiisse non modo salutis, verum etiam periculi societatem.

Maxime omnium virorum solet illam, cujus forma moribusve captus fuerit, affectu amicissimo, perpetuo, diligere, amplecti, amare.

Magnanimus porro est; nil servile habet; valet viribus iudicii; cogitationes ad unum aliquid omnes diutius intendere potest; tenax propositi; imperio alterius obsequi nescit; nunquam suscepti negotii eum pertaesum est; imo etiam saepe uni alicui unice inficit, quoque semel commotus est, affectus patientissimus; studiis doctrinae perspicax immoritur; superstitiosa, in religione praesertim, facile concipit, adeoque fanatico errore inflatur; occupationibus gaudet sedentariis, unde multum mali patitur; tarde in iram accenditur, injuriam quippe, factam sibi aut machinatum, ignorantiae, non vitiositati tribuit; si quis autem, furdus monenti, defendere, iterare delictum, quam vertere malit, tum demum ipse irascitur, scintillant oculi, illi frons caperat severitudine, dentibus frendet, ex ore spumae moventur, totus face supposita fervercit sanguis, reusque delicti, nisi fefellerit fugeritque, in praecipiti est; adeo, semel irritatus, ultor et vindex constantior, superbus, inexorabilis, nisi quid rari ac prope insoliti contigerit.

Immaniter potius, quam vivide imaginatur; tardiusculus in accipiendis, quae traduntur, disciplinae autem tenacissimus; ac plerumque in istis artibus, quae quasi cognatione propinquiore inter se continentur, nec hospes, neque ignarus versatur.

Cautio

Cautio quaedam ac timiditas continenter fere animum urgent; hinc, frequenter in solitudinem abditus, dat se moerori, soletque de humano genere pessime sentire; feracius nempe hominis ingenium plorat, tanquam imbecillum, quam arctissimis cancellis circumscriptum, nullaue ratione satis bene ampliandum; universas deinde facultates quales eae cunque sunt, necessitatibus tolerandis districtas, quo tandem miser spiritus trahatur; studium denique et curam de argumentis quibusdam nihilo magis, quam fidei obstinationem, seu auctoritatis reverentiam aestimat.

Animus porro fortius inclinatur, ut priora recordetur; id quod complures fingit miseros. Subinde amicum absentem, aut amicam crudeli fortasse funere extinctam reminiscitur; illos apriciores dies Halcyonidas cum hisce maximis molestiarum et turbulentissimis tempestatibus comparat, ac nihil mali non intuetur; gravi otio languet; tarda fluunt ingrataque tempora; solatia admittere non vult; angoribus conficitur; sibi ac suis diffidit fortunis. Interea autem ex insperato nonnunquam pertenuis affulget spes, atqui illico abit, ipseque eodem loci revolvitur. Saepe denique atra bile ingemit, aut impatiens, ac se sui juris esse simulans, licet jussus in vitam venerat, injussus decedit.

Dici vero potest, nec absurde, melancholicam animi temperiem pendere ex firmiore in cerebro substantia medullari, quae et ipsa, utpote sua propria natura levior, talis ab humore quadamtenus absente esse videatur.

Enimvero animus hujus tenoris paulatim fit magis magisque severus, tardus, cautus, et stabilis ad senectutem usque, ubi demum austerus, meticulosus, suspicax, atque obstinatus exadit. Quod quidem miserius malum opera sedentaria, ani-

mi assidua et vehemens occupatio accelerant, propria corporis vitia alunt, atque istam nervorum conditionem, infractionem quandam animi, et demissionem arcessunt, unde vita aegro est oneri, aliisque inutilis. Haec autem omnia nihil pariter ac motus atque exercitatio corporis modica, frequens avocatio ab negotiosa cogitatione, arcere valent. Nimia sane intentio in aliquid directa non solum vires corporis, sed ingenii quoque comminuit; remissionibus vero commodis una ambo renovantur.

Homo melancholici temperamenti plerumque praeditus est magna mente, quae, forte sua saepius ad spectandum, quam ad agendum appulsa, cito sese infirmam atque impeditam agnoscit. Existimans sane nihil melius, quam omnia scire, singula rerum lynceis oculis contemplatur, adeoque difficultates quamplurimas, a vulgo quidem praetermissas, sibi insuperabiles offendit. Hinc necessario nihil aut non fere multum discernit, nihil constituit, sed in quaerendo semper considerandoque est, id quod hilaritatem eripit, atque, omni spe meliorum praecisa, obstat atque officit auctibus artium scientiarumque.

Quae cum ita sint, nil mirum, si, tristitia praesertim atque acerbitate urgentibus, acumen interdum deliret quodammodo, agatque nonnulla, quae aliis absone rationi atque absurda esse videantur.

Dum porro haec animi species dominatur, ut in temperamento plane melancholico solet, cogitationi hujus illiusve materiae adeo indulgetur, ut mens, isti solummodo plus nimio intenta, demum fatigetur, argumentatio claudicet, et sententia a consuetudine communis sensus abhorreat; verum interea nihil de aliis praeter solitum sentiat censeatve. Simul
denique

denique metu, in speciem vano quidem, sed acerrimo, tentatur. Quae ambo, falsum scilicet iudicium de quavis certa re, omnibusque ad eam pertinentibus, una cum vano metu, sunt infania illa, *melancholia* dicta, omnino ab compaginis temperamento oriunda.

Sed quibus terminis melancholia septa teneatur, non est expeditissimum scire, quippe quae semper fere caeteras facultates conturbet. Homines hujuscemodi, utpote natura ad metum proclives, quibusque semel commoti sint, affectuum patientissimi, opportuniore sunt cuidam sollicito timori, qui recta fortasse ad hoc infaniae genus procedat. Ita certe D. Cullenus, ingeniosissimus nostri seculi medicus, aggressus est rem explicare *.

Qui ab hypochondriasi distinguitur, supra propositum est.

Conditionem vero cerebri ante memoratam, ut causam, fortasse proximam, inter morbum revera existere intelligitur, tum ex totius corporis rigiditate, tum ex mortuis ab mania, quae saepe nihil aliud est, quam major ejus gradus, incisus, ubi haec ipsa conditio fuit deprehensa.

Eaedem fere causae et melancholiam et hypochondriasin excitant, de quibus postea dicendum est.

Curatio quidem aut omnino, aut magna ex parte, a mentis regimine pendet. Exercitatio, qua tensionem restituit, aliena est; sed delectationis causa optime proficit. Alvum moventia profunt; nec non lavatio calida ad fibrarum rigiditatem facit. Peregrinatio, utpote quae, grata varietate objecta, acrem atque intentam cogitationem discutiat, saepenumero non parum juvat.

Denique,

* First Lines, &c.

Denique, cum tristitia ac desperatio animum occupant, aut moestitia et sollicitudo exedunt vitalia, aut pectus exaestuatur affectibus vehementissimis; aut iniqua valetudo extenuat, dolorque torquet corpus, jam tum symphoniae, et cymbala, strepitusque, interdum sunt auxilio, supra quam cuique credibile est.

Melancholia saepe in maniam transit. Sed haec haecenus.

Convenit jam quaedam differere de hypochondriasi, malo nempe, quod hominibus hujus temperamenti minitatur, eosque saepe permagnis molestiis afficit.

Omnibus vero ex morbis, quibus compages humana patet, nullus quidem unus est, qui opprobrium medicinae justius audire debeat.

Adolescentes raro, aetate proventus, plerumque invadit. Viros quidem frequentissime, sed mulieres aliquando tamen vexat; et semper fere magis ac magis accedente senectate increscit. Adsunt autem angores, sollicitudines, diurni et nocturni metus; memoria deficit ac iudicium; accedunt dubitatio taediumque omnis incoepti operis; assidua infidens cogitatio de valetudine; crebra denique animi inclinatio ad iram sine ulla manifesta causa, praesertim in familiarissimos. Huic quiddam simile, sed levius, ex debili forsitan mobilique nervoso genere ortum, in dyspepsia apparet.

Animi quidem species modo dicta plus est dimidio mali, atque ipsa nascitur fortasse ab eadem illa partium firmarum rigiditate, torpore nervosae vis, ac certa arteriarum venarumque ratione, quae nimirum aetate proventus, imo etiam semper plus minus in melancholico temperamento, existunt.

Mente

Mente ita aliquamdiu affecta, corpus deinceps pro confortio patitur; ventriculo itidem, ut in dyspepsia, male est; intestina turbantur; praecordiorum gravitas, cordisque palpitatione, praesertim noctu, infestat. D. Hoffmannus aliique dixerunt, capitis dolorem ac vertiginem, tinnitum atque aurium tarditatem, dolorem et siccitatem oculorum, una cum caligatione, visuque interdum duplici, frequenter adesse. Imbecillitas vero, quae necessario demum insequitur, semper fere, citius seriusve, alia arcessit mala, quibus homines resolvuntur.

Periodicas quoque accessiones habere dicitur; hinc violentissima observatur autumnno ac vere. Mulieres autem plerumque ad menstrua, quae haud saepe certa sunt, adoritur.

Multi quidem non mediocres viri existimarunt hypochondriam et hysteria, hanc scilicet foeminis, illam viris propriam, esse unum atque eundem morbum. Multa certe inter se quam simillima sunt communia utriusque; attamen, omnibus rite perpenſis, statuendum est, ista vitia revera plurimum differre, atque ex diversissimis conditionibus oriri.

Hypochondriasis lente et gradatim, hysteria cito subitoque advenit; illa raro, haec saepe sanabilis; prior homines solummodo temperamenti omnino melancholici, posterior illos valde sanguinei invadit; hic magna levitas, motusque spastici crebriores violentioresque, illic amor solitudinis dominatur. In hysteria umbilicus intro attrahitur; in hypochondriasi abdomen prominet; illic homo saepe requie certoque fruitur somno; hic noctes vigilantur amarae, aut somni breves, et iidem per somnia tumultuosi sunt. Deliquium animi globusque hystericus raro in hypochondriasi, certe nunquam sicut in hysteria apparent; illa denique accedente senectate increſcit, haec contra semper fere adolescentia incidit atque aetate procedente

ecedente minuitur; postremo, viros multo saepius quam foeminas prior, vice autem versa posterior, affligit.

Raro admodum hypochondriasis a melancholia dignosci potest; in hac autem, ut videtur, haud saepe cruditas substat, isque metus atque animi demissio, quae adsunt, ex falso iudicio de aliis quam valetudine oriuntur.

Et si morbus hicce rarius plenam sanationem recipiat, attamen violenti impetus quadam tenus cohiberi aut leniri possunt. Curationis itaque summa in eo est, quo proclivitati obstat, vitentur irritamenta, indicia denique pessima aut tollantur aut minuantur.

Proclivitas, melancholicum scilicet temperamentum, utpote a parentibus tradita, nunquam ulla omnino arte corrigitur; at vero aliquatenus impeditur, quo minus per se morbum incutere queat.

Inter omnes constat, desidii otia vitae fovere proclivitatem, morbumque natum alere; imperandum est igitur exercitationem, quasvis occupationes, qui animus oblectatur, atque avocetur a contuendis malis. Adeo enim vitio quasi ab incunabulis obviam itur.

Deinde, causas, quae excitent, cavendo vitatis, saepenumero licet arcere morbum, qui aliter urgeat necesse erit. Quarum quidem nulla saepius justiusve notatur, quam socordia atque ignavia; quippe quae, circuitu sanguinis retardato, clauso excrementis itinere, stomacho infirmato, adeoque cruditate suisque omnibus illatis, nec non etiam animo fracto ac demisso, nutrant proclivitatem, saepiusque monstrum hypochondriasin edant.

Immodica quoque venus atque intemperantia cujuslibet generis huc non paulum quid mali apportant. Hinc isti, qui
adolescentiam

adoleſcentiam ſuam manu, ventre, pene agitarunt, ſaepe aetate proveſti, annive in ſenium vergentibus, in hypochondriaſin implicantur, unde nihil fere niſi mors expediat.

Hujusmodi porro ſunt ſtudioſum pertinax ſeu inquieta cogitatio, animi anxietas, metus, diuturnus ac crudelis luctus eorum, qui cari fuerint, interitu, fruſtrationes multigenae; quibus demum accedat laetitia nimia, quae aliquando cum animum, tum corpus totum, maximo motu perturbet *.

Denique, cauſis iſtis annumerantur coelum hoc et illud, nec non aliquot vitia, ut melancholia, arthritis, nephritis, &c. quae potius eſſe effectus ipſi videantur.

Jam vero cibus debet eſſe valens, lenis, facilis ad concoquendum. Lac, utpote ſaepe aceſcit in ſtomacho, nocet; et fortaſſe utiliſſimus omnium cibus eſt caro, modice ſimul aſſumpta, atque ex intervallo haud magno repetita. Aqua pura, cui paulum liquoris e ſaccharo conſecti, vel vini aduſti, ſit adjectum, potui ſumpta, ut de cibo dictum eſt, maxime convenit.

Quoniam hoc malum putatur naſci ab torpore atque inertia univerſi nervoſi generis, idcirco talia remedia vulgo adhibentur, quae viribus nervorum reparandis movendiſque ſunt. Ad haec autem adeo inſtar omnium valet exercitatio, imprimis corpuscula per inviſibilia foramina manare cogendo, unde actio ſtomachi excitetur, ut omnino aut magna ex parte curatione, quae medicamentis redditur, ſuperſedendum ſit. Optima hujuscemodi eſt equitatio, quippe quae mentem variet, nec corpus fatiget; vehiculo ferri aperto, quod aeger ipſe agat, vel geſtari cymba multum ſaepe profuit.

Nunc

Nunc votum quidem est, ut animo male se habenti levatio praestetur; oblectamentis igitur omnigenis, praesertim varietate et sodalium et locorum utendum est.

Cane pejus et angui vitanda est solitudo; quippe quia excitare recordationes, quae quasi morfu quodam dolorem efficiunt, aut anticipationem molestiarum injicere solet.

Quandoquidem natura ita comparatum est, ut nosmetipsos cum obviis conferamus, beatitas nostra aut miseria ex quibuscunque collatis aestimatur, ideoque nihil hic solitudine periculosius, quia animus tum vult sublime ferri, fingitque sibi nescit quam seriem animalium rationis participum, quorum omnium homo videtur sibi ipsi esse infimus vilissimusque.

Verum de curatione mentis hypochondriaci affectae, ita, suo scilicet more, accurate copioseque D. Cullenus differuit, ut nihil possit supra. Spondeo, si qua fides est, futurum, ut praecepta, diligenter nimirum facta, hunc lenire dolorem valeant, et magnam morbi depellere partem.

Quod si malum ingravescit, medicamentis subveniendum est; quaeque absorbeant, leniter cieant alvum, spiritum digerant, ac motus cohibeant spasticos, ut res postulat, utendum est; alioquin autem, fortasse corticem Peruvianum vinumque abunde est sumpsisse.

Thea et Cafe, nec non lavatio calidae aquae, in dyspepsia inutilia, hic saepe proficiunt; cum eo tamen, ut non nimis adhibeantur, alioquin debilitas est subitura.

Electricitas denique et fricatio hoc in casu prodesse existimantur; id quod ex suis notis viribus conjicere licet.

DE CHOLERICO TEMPERAMENTO.

Omnia quidem singula hujus referre ab re foret, utpote cum est medium priorum utrinque reductum.

Oculi sunt acuti et plerumque caesi. Fibrae haud sunt tam remissae, quam in sanguineo, nec pariter intentae, ac in melancholico; genus nervosum non est aequè irritabile, atque in illo, nec ita, ut in hoc, pigram atque iners. Mens est magis vivida ac mobilis, quam hic, contra autem minus, quam illic. Homines hujus conditionis inveniuntur plus nimio ad iracundiam pròni, verum facilius melancholicis eandem dimittunt. Semper fere praestant pluribus ingenii dotibus, civēsque patriae egregii contingunt.

Virile denique ac muliebre secus omnis aetas huic est obnoxia, multo tamen magis in calidis regionibus.

Febres autem intermittentes, jecinoris, ventriculi, atque intestinorum vitia hanc classē in primis infestant.

Icterus quidem, nulli uni temperamento proprius, huic tamen saepius, quam caeteris incidit, ideoque pauca de illo annotare visum est.

Signa, quippe omnibus nota, operae non erit memorare.

Quodcunque impedit, quo minus bilis a ductu in duodenum transeat, pro causa haberi potest; cujusmodi sunt jecinoris ipsius partiumve vicinarum tumores, calculi biliosi,

E

affectus

affectus spastici, bilis denique viscosa, quae subsistendo iter claudit.

Ad tumores vero referri licet tuniculas cavi addensatas, excrementa in duodeno congesta, nec non graviditatem. D. Monro casum memorat, quo tuniculae canalis usque eo crassitudinis increverunt, ut nullum omnino foramen sit. Similia quoque in monumentis medicorum, Morgagni praesertim, legere licet.

Sed calculi itinera intercludentes forsitan saepissime malum apportant; id quod et ex eodem, illis nempe cum alvo redditis, sublato, et corporibus incisis intelligitur. Verique est simile, morbum istis per vomitum, majorem bilis impetum, &c. loco paululum mutatis, posse aliquamdiu relevari.

Deinde ex musculorum vi, adeo in corpus diffusa, aliquis haud temere existimarit, vasis bilem vehentibus musculosas inesse fibras, hisque spasmo correptis icterum gigni. D. Hoffmannus certe affirmat, eum frequenter aut comitari aut excipere morbos spasticos, ut dolorem colicum, hysteriam, &c. Magnae animi perturbationes, utpote ductum contrahentes, nonnihil forsitan eodem tendunt.

Denique, D. Monro viscosam bilem aliquando esse causam arbitratur; quae cum talis sit, nihil fere magni periculi instat; quoniam vomitus nifusve quilibet vehemens iter bilis admodum expediant.

Qui fit, ut bilis parum excreta icterum pariat? Utrum repellitur, an absorbetur, adeoque sanguini infunditur? Posterius quidem fieri propius vero videtur, atque experimenta a D. Monro facta idem abunde testantur.

Communi

Communi enim canis ductu simulque thoracico vinc-tura compressis, nihil icteri apparuit, etsi vita per bidu-um suppetebat; alterius vero, cui prior tantummodo con-strictus fuit, adeps ipsaque ossa quatuor et viginti horis flavebant. Hinc posteriorem esse iter materiae colorantis jure cogitur.

Ecce alterum experimentum etiamnum certius, factum, ut accepimus, coram Professoribus D. Black et Young, quorum solertia dubitationem omnem praecidit. Communi ductu de-ligato, itaque ictero exorto, animal vivum incisum fuit, ubi venae jecinoris et folliculi fellis lymphaticae liquore flavo, bilem cum colore tum gustu referente, plenae deprehensae sunt.

Anatomici porro hujus seculi principes, D. Monro, Hun-ter, Hewson, &c. pro certo affirmant, nihil omnino ex ducti-bus in venam portae aut cavam citra lacerationem trajici posse. Adeo icterus neutiquam a bile repulsa efficitur.

An icterus unquam a secretionem bilis adaucta oriatur? D. Monro aliique auctores memorant pueros aliquot hoc malo affectos, quibus alvus erat naturalis coloris, eaque quodam-modo liquida; quod quidem ex secretionem bilis adaucta, atque ejusdem copia majore in duodenum infusa, unde pars a vasis lacteis fit absorpta, existitisse videatur. Huc fortas-se febris flava Indiae Occidentalis similitudinis gratia adduci liceat.

Nunc vero ortus spasmo, calculis, graviditate, excrementis congestis, aut spiritu intestina male habente, morbus semper fere minus periculi affert.

Aestimatio quidem causarum est ad dirigendam curationem necessaria.

Recens

Recens scirrhus locum medicinae praebet; consummatus tolli fortasse remediis nequit. Sed quid tentare nocebit? Mercurio igitur, cicuta, cremore tartari, decocto graminis, taraxico, mezereo, quibusdam aquis ferratis, &c. pro occasione data, pugnandum est.

Deinde, adversus calculos, spasmum, ductusque oppletos, quaecunque vomitu stomachum, alvum purgatione sollicitent, motusque spasticos cohibeant, satis commode adhibentur. Vomitione autem, ubi calculi impediunt itinera, haud temere utendum est. Si indicia inflammationis et pyrexiae adsint, sanguinem prius, incisa vena, mitti non erit alienum. Denique, ad motus spasticos opium, fomenta abdomini seu epigastrio admota, praecipue omnium faciunt.

DE PHLEGMATICO TEMPERAMENTO.

Huic autem muliebris est opportunior, quam sexus virilis.

Ipsa quidem cutis pallida, exalbida, cui pili ejusdem coloris rari insunt. Hi quoque in capite, cujus etiam parti majori saepe ex toto absunt, in superciliis et palpebris, sunt rari, molles, exalbidi, aut subflavi; oculi vel majores solito vel minores, caerulei, et frequenter limi; corpus magnum, invenusta forma, membra, manus pedesque ingentia; firmiores partes flaccidae, adipe onerosa coopertae; vasa sanguinem vehementia
exigua;

exiguus; circuitus ejusdem languidus ac tardus, alique humores simul cum ipso tenues, aquati, lenti, et mites; secretiones atque excretiones fiunt cunctanter, parcius restrictiusque; vis denique corporea est parva, atque arctissimis circumscripta cancellis.

Hic certe, si alibi usquam, corpus indicat animum; homo enim hujuscemodi est ignavus, piger, tardus, fociors; conversionibus, quas aut fragilitas mortalitatis aut fortunae mobilitas aliis continenter undique facit, non magis movetur, quam si dura filex aut stet marpesia cautes; amat inertiam et quietem; juvat sese proluere poculo veteris Massici, quo quidem agitante, velut praesenti numine, mirifice calefcit. Semper fere velut torpor quidam membra tenet, haud raro lethargicum refert, frequenter inter agendum obruitur somno.

Est plerumque animi humilis, pusilli, atque ingrati; interdum fit arrogans, insolens, et superbus; saepius vero est imbellis timidusque; aliquando caeteris, per astutiam scilicet et calliditatem, antestare videtur. Facit quocunque modo rem. Scelerum quidem aliquot, magis ex poenae formidine, quam virtutis amore, inimicus est. Adeo demum inexpugnabilis existit multis vitiis. Minime omnium studet laudi et dignitati et gloriae. Blandis foemineis dolis flecti rapive nequit. Omnia remisse, aequabiliter agit; in imaginando tardus; pectus gestat adeo obtusum, ut amicum in alios animum mentemque benignam accipere nesciat.

Quae cum ita sint, nil mirum, si, ut optimus auctor dixit*, multae virtutum adsint, aut potius multa vitiorum absint.

Hinc

* D. Greg. Comp. View.

Hinc quidem castus a rebus venereis, sobrius, in proximos haud injustus nec injuriosus, naturali quodam bono facile evadit.

Nulli, ut sibi adulatur, vitiosae libidini obnoxius, cui continendae ac corrigendae auxilio religionis opus sit, minas hujus ac praemia pariter ignorat, ideoque nimirum frequenter fugillare eandem, repellere, ludibrio habere laborat.

Homines sibi familiarissimos, cognatos atque amicos, alium post alium, morte decedentes, citra doloris speciem intueri potest; imo etiam, O vecors atque amens! absurdo carmine ludit, "Nil igitur mors est, ad nos neque pertinet hilum!"

Ad summam, "hunc solem, et stellas, et decidentia certis tempora momentis, est, qui formidine nulla imbutus spectet;" in seipso totus est; nihil pensi, neque sancti habet, nisi quo ventri suo placeat, quem summa observantia colit.

Homines hujusce temperamenti ab ineunte fere adolescentia aliqua occupatione implicentur oportet, improba ut Siren defidia malaque indidem oritura, quibus sunt opportuniore, mature, quoad ejus fieri poterit, arceantur.

Morbi autem, frequentius huic classi incidentes, sunt fluor albus, hydrops, chlorosis, apoplexia, &c. et gangraena saepe ex levibus momentis excitari putatur.

De his vero, ne tractatio excurrat longius, filere in praesentia melius visum est.

Aliud praeterea temperamentum ab aliquot memoratur, cui divites, quieti, et luxuriosi, praecipue omnium pateant; *nervosum* audit; quippe cui insignis generis nervosi mobilitas
atque

atque infirmitas accidant. Haec autem ipsa interdum caeteris, sanguineo praesertim, vel puro vel cum phlegmatico mixto, adfunt, atque omnino ex vitae genere orta, pro vitiositate quadam potius haberi debent.

Temperamenta inter se omnimodis, aliud cum alio, commiscuntur; veluti phlegmaticum cum sanguineo aut melancholico, sanguineum cum cholericum; cujus quidem cholericus vis in plerisque omnibus Hungariae indigenis inesse et vigere putatur.

Vocabula, quae ad vires rerum hujus loci notandas accepta jam usu sunt, quidque pro se, satis valent; sed sicut, supra dictum est, tot uniuscujusque et corporis et mentis sunt propria, ut dari necesse sit, nullos duos, quod ad temperamentum attinet, esse unum alteri omnino aut etiam paene pares. Atqui ita multum deprehenduntur communia, ut, quodcumque in alterius curatione responderit, commode satis alteri vicino adhibeatur. Hinc omnes, quibus fibrae rigidae, parum sentientes insunt, jure magis minusve melancholici censentur; ideoque his medicamenta valentiora, quam quae aegris danda sunt, quorum firmae partes sint laxae ac mobiles, inter sanguineos contra, aut fortasse phlegmaticos, numerandis, imperentur necesse erit.

Interdum non solum oportet, sed etiam necesse est, temperamenta moderari, quod est, impedire, ne longius aequo procedant, utpote quae per se vel maxime in morbos quosdam vergant, causisque Remotis incidentibus facile cedant. Veteres itaque, rati profecto varietatem corporum ex humoribus ortam, hos quidem vitiosos praecipue victus ratione curabant. In corporibus relaxatis, cibum carnis validum praeceperunt,

praeceperunt, quo plus terrenae materiae, adeoque firmitatis accederet; in duris autem, jurgulentum cum oleribus, quae in contrarium valerent. Neque vero dubium est, quin corporis proclivitati per curiosum victum, et accommodatam exercitationem, occurrere possit.

Abstinencia atque exercitatio obstant, quo minus proprietates sanguinei temperamenti superent. Purgationes coeli-que mutatio prohibent omnes inflammationes. Tanta autem mobilitate praesente, quanta nervoso inest, omnes utique exinanitiones, misso praesertim sanguine, vitandae sunt, cibo-que valentiore, medicamentis, qui stimulent atque intendant, subveniendum est.

Ad melancholicos cibi carnis validi, modicus boni vini potus, oblectamenta, jucundi sodales, atque aetiosa vita optime conveniunt. Eodem quoque valet bonus tempestatum habitus, aequalitas, dies fereni, cum eo tamen ut modo dicta simul adsint.

Cholericis caro modica, certa citra fatigationem exercitatio, coelumque mollius praeclare faciunt.

Phlegmaticis denique cibi carnis robusti, liberalis portio vini plenioris, labor a teneris annis, quantus maximus imperari potest, haud parum auxiliantur.

Re quidem vera, modum servare, praesertim in omni vel gratissima animi contentione, exerceri ambulationibus, praecipue matutinis et aestate et hieme, quotidie bene mane surgere, aqua frigida lavare membra, naturalia in primis, aequae pauperibus profunt, locupletibus aequae; aequae neglecta pueris senibusque nocebunt.

Jam satis constat, prosperitatem valetudinis, rationem naturalium corporis actionum, valde ex quodam verendorum habitu pendere. At enimvero ad hunc ipsum habitum, qualis is cunque demum fit, vel constituendum vel fervandum, illa eadem usque a nascendi tempore frequenter perlui aqua frigida longe longeque omnium plurimum confert. Quid? quod hoc a parentibus imperatum, a liberis ipsis in consuetudinem adductum, forsitan gravissimis nervorum valetudinibus utriusque sexus, chlorosi foeminarum aliisque id genus, porro autem sterilitati semper fere occursurum foret.

Sed haec haecenus, sicut quimus; quando, ut volumus, non licet.

F I N I S.

C O R R I G E N D A.

Pag. 8. *l.* ult. aliquot *l.* aliquod

—10.— 15. imbecillitatem, dele comma

—25.— 6. facultates quales *l.* facultates, quales